

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Рогальської-Яблонської Інни Петрівни
на дисертацію Шкребтієнко Людмили Петрівни
«ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ»,
поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка**

Актуальність дослідження виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури, як на нашу думку, визначається відповідністю теми дисертації напрямам модернізації освіти на державному рівні. Державні документи, які стосуються освіти в Україні, надають пріоритетності формуванню особистості нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей, визначають стратегічний курс на переосмислення феномену патріотизму: його сутності, витоків, форм виявлення, ідеалів і ціннісних орієнтацій громадянина і патріота України. Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, зумовили виявлення патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу, актуалізували пошук дієвих виховних технологій та засобів, які сприяли б формуванню високоморальної особистості, здатної цінувати культурні надбання власного народу, зі сформованими патріотичними почуттями, національною свідомістю, власною гідністю, любов'ю до Батьківщини, ціннісним ставленням до українського народу, держави, нації. Ураховуючи ці завдання, Л. П. Шкребтієнко поклала в основу дисертаційної роботи проблему виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку, що наразі є важливим завданням дошкільної педагогіки. Тому представлена до захисту дисертаційна робота Л. П. Шкребтієнко, є актуальною, своєчасною, має як наукове, так і практичне значення для патріотичного виховання особистості в дошкільному дитинстві, й заслуговує високої оцінки.

Автор досить переконливо аргументує свій науковий пошук аналізом актуальності поставленої проблеми, наявністю виявлених суперечностей і недостатнім рівнем її вивчення у педагогічному плані та розробленості змістово-методичного забезпечення. Дотично об'єкта і предмета дослідження авторкою чітко визначено завдання, які успішно реалізувалися на засадах відповідних теоретико-методологічних і методичних підходів до розв'язання важливої проблеми виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури, що відображають специфіку дошкільного дитинства, дитячої субкультури, суто дитячих видів діяльності та особливостей їх організації.

Реалізація авторського спроектованого наукового пошуку обраної проблеми відображена у науковій новизні дослідження, яка є беззаперечною і цілком очевидною. Серед найважливіших здобутків рецензованої дисертації варто відмітити визначення та обґрунтування педагогічних умов виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури, формулювання *сутності* феномена «вихованість патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку», яка є результатом цілісного виховного впливу на особистість дитини, а також визначення критеріїв, відповідних показників (когнітивного, емоційно-ціннісного, поведінкового) та рівнів вихованості патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку.

Важливим для сучасної дошкільної освіти є також практикозорієнтований вектор дослідження, що реалізується в розробленні діагностичної та експериментальної методик виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури. Важливе практичне значення має розроблений і впроваджений спецкурс «Виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку», навчальний курс «Гувернерство» для студентів закладів вищої освіти.

Відзначимо, що у дисертаційній роботі віднайдена досить оптимальна з практичної точки зору стратегія наукового пошуку (дисертація

містить 3 розділи, викладених на 231 стор.), який дисертантка починає з теоретичного аналізу досліджуваної проблеми, розкриття сутності та структури ключових понять дослідження: «патріотизм», «патріотичне виховання», «патріотичні почуття», визначення особливостей виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку, що дозволило компетентно розкрити і подати авторське визначення феномена *«вихованість патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури»* (результат цілісного виховного впливу, спрямованого на збагачення уявлень у дітей про Батьківщину, її історичні та культурні надбання, які через емоційно-ціннісне ставлення до рідної країни, мотивацію на власну участь у практичних справах реалізуються у поведінці дітей). Зауважимо, що опираючись на здобутки психологічної та педагогічної наук, дослідниця достатньо компетентно розкриває багатовекторний вплив художньої літератури на дитину дошкільного віку і доводить, що мовні формули, які містить фольклор, є найближчими для сприймання дитиною у перші роки її життя, закладають у її світобачення зерно духовності та сприяють вихованню патріотичних почуттів.

Не менш важливим результатом, отриманим дисертанткою у процесі дослідження, є визначення нею критеріїв та показників вихованості патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку. Автор правомірно виокремлює когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий критерії, чітко і ґрунтовно їх розкриває, наголошуючи на їхньому взаємозв'язку і взаємообумовленості. Проведена автором значна наукова робота прослідковується у розробці діагностичних методів для виявлення рівнів вихованості патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку, що є безперечним науковим доробком дисертантки.

Заслуговує на схвалення реалізований здобувачем алгоритм проведення експериментальної роботи, поданий у другому розділі дисертації, де представлений опис обробки даних та аналіз результатів констатувального етапу експерименту.

Також важливим результатом дослідження Л. П. Шкрєбтієнко вважаємо розроблену експериментальну методику виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури (когнітивно-збагачувальний, продуктивно-діяльнісний, оцінно-результативний етапи), що передбачала проведення цілеспрямованої роботи з поетапним упровадженням визначених педагогічних умов. Результатом упровадження цієї методики в освітній процес закладів дошкільної освіти, як засвідчили експериментальні дані, є позитивна динаміка у зростанні кількості дітей старшого дошкільного віку експериментальної групи з високим рівнем вихованості патріотичних почуттів. Результати педагогічного експерименту супроводжуються матеріалами у графічному зображенні, у вигляді таблиць, рисунків, які суттєво розширюють та унаочнюють змістове поле дисертаційної роботи. Зауважу, що всі кількісні результати дослідження статистично обчислені і їх достовірність не викликає сумніву. Отримані позитивні результати, ті кількісні і якісні зміни, що відбулися в експериментальних групах у рівнях вихованості патріотичних почуттів дітей свідчать про ефективність запропонованих автором педагогічних умов й експериментальної методики та їх адекватність поставленим завданням, меті та гіпотезі дослідження.

Зміст і результати дослідження відображено у 20 публікаціях автора, основні теоретичні й практичні результати дослідження було оприлюднено на науково-практичних конференціях різних рівнів – міжнародних, всеукраїнських, регіональних.

Автореферат відповідає змістові дисертації й розкриває її основні положення. Матеріали, результати і висновки дисертаційної роботи можуть використовуватися вихователями закладів дошкільної освіти у процесі виховання патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку; освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання фахових і психолого-педагогічних дисциплін, при розробленні навчально-методичних

посібників і програм, у системі післядипломної освіти вихователів закладів дошкільної освіти.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за необхідне вказати, що виконане дослідження не позбавлене окремих недоліків, побажань і певних дискусійних моментів:

1. Дискусійним нам видається визначення поняття патріотичні почуття як «системного цілеспрямованого процесу розвитку змістового і сутнісного наповнення емоційно-почуттєвого складника патріотизму...» (стор. 56), адже почуття є однією з форм переживання людиною свого ставлення до предметів і явищ дійсності. Авторка дослідження абсолютно правомірно стверджує на стор 58 «за допомогою почуттів дитина виявляє своє ставлення до того, що їй подобається чи не подобається, що хвилює, чому вона радіє».

2. У роботі абсолютно правомірно і компетентно висвітлена роль художньої літератури як засобу виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку (підрозділ 1.2), хоча завданнями дослідження цього не передбачалося.

3. Детальнішого обґрунтування потребує співвідношення понять «патріотичне виховання», «національне виховання» і «громадянське виховання». І хоча автор у додатках подає таблицю, в якій наведено характеристику цих напрямів виховання, на нашу думку варто було б дати більше інформації щодо співвідношення цих понять у тексті дисертації.

4. Аналіз даних констатувального етапу педагогічного експерименту дозволив визначити переважно низький рівень (стор. 141) вихованості патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку. На нашу думку, варто було б проаналізувати причини, які призвели до такого стану.

5. З огляду на те, що змістом однієї з педагогічних умов було визначено активізацію взаємодії педагогів та сім'ї у вихованні патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури, доцільним нам видається залучення батьків вихованців не лише на формуальному, а й на констатувальному етапі дослідження.

6. Вимагає уточнення термін «просторово-предметне поле патріотичної спрямованості», який використано у тексті дисертації на стор. 161, а також чітке виокремлення складників такого поля, на яких наголошує авторка дисертації.

Проте, висловлені зауваження не знижують цінності самої роботи, мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження, на його основні теоретичні і практичні результати. Вважаємо, що дисертація «Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури» є завершеною науковою працею, наведені наукові результати якої дозволяють їх класифікувати як такі, що мають суттєве значення для дошкільної освіти. Дисертація за змістом, висновками, одержаними результатами відповідає вимогам ДАК МОН України, щодо дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, зокрема, «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.),, а її автор — Шкребтійенко Людмила Петрівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка.

14 лютого 2019 року

Офіційний опонент –
доктор пед. наук, професор,
професор кафедри теорії і
методики дошкільної освіти

Рогальська-Яблонська І.П.

Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

Підпис засвідчую

сервісник загального відділу